

FI lausuntopyyntö VaVa syksy 2017

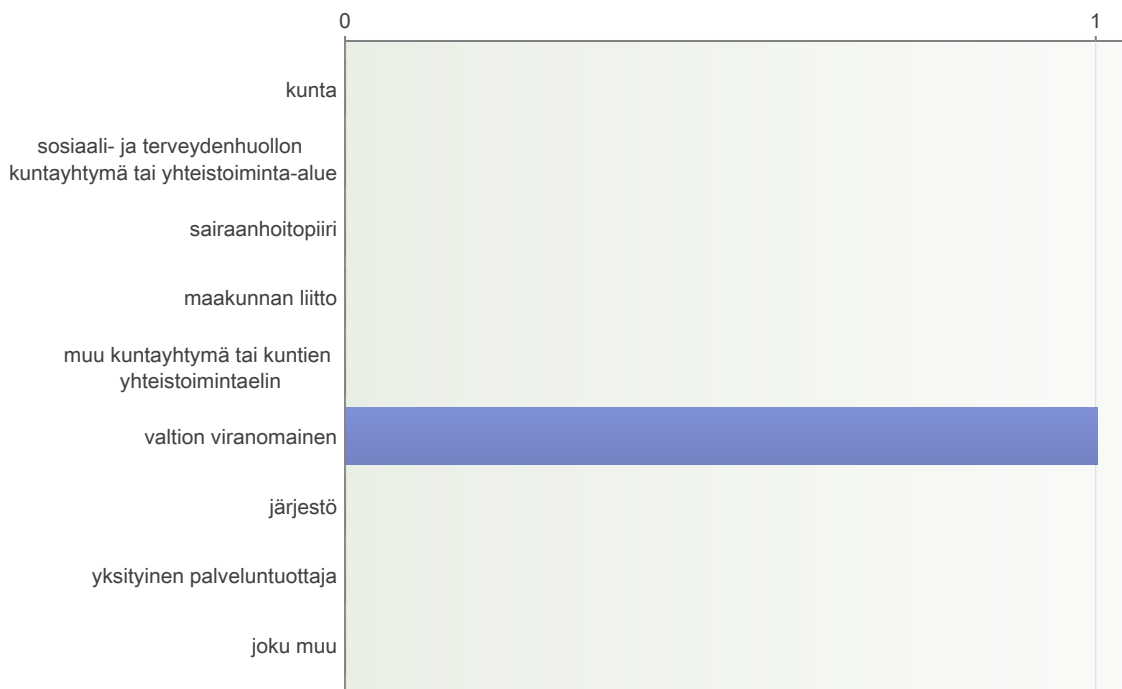
1. TAUSTATIEDOT

Vastaajien määrä: 1

Vastaajatahon virallinen nimi	Vastauksen kirjanneen henkilön nimi	Vastauksen vastuuhenkilön yhteystiedot, sähköposti ja puhelinnumero	Lausunnon käsittelypäivämäärä toimielimessä	Toimielimen nimi
Yhdenvertaisuusvaltuutettu	Pamela Sarasmo	pamela.sarasmo@oikeus.fi; 0295 666 823		

2. Onko vastaaja

Vastaajien määrä: 1

3. 1. Voidaanko ehdotetulla valinnanvapauslailla osaltaan kaventaa väestön terveys- ja hyvinvointieroja sekä parantaa palvelujen yhdenvertaista saatavuutta?

Vastaajien määrä: 1

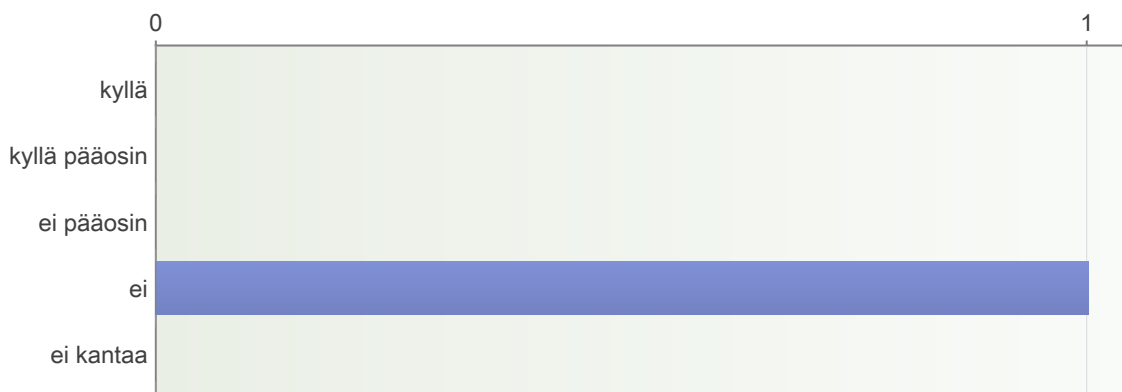

4. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

5. 2. Edistääkö valinnanvapauslakiluonnos tarkoituksenmukaisella tavalla asiakkaan vaikutusmahdollisuuksia omiin palveluihin?

Vastaajien määrä: 1

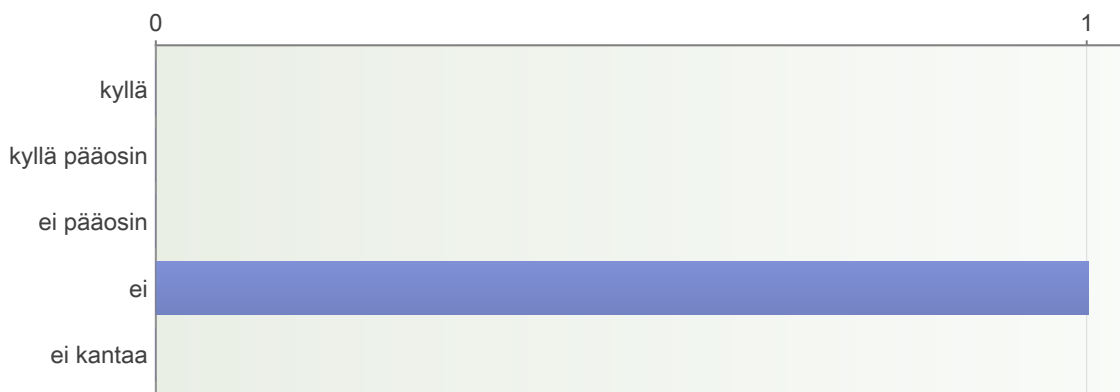

6. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

7. 3. Antaako lakiluonnos asiakkaalle riittävät mahdollisuudet hakeutua asiakkaan omaan tilanteeseen sopivaan palveluun?

Vastaajien määrä: 1

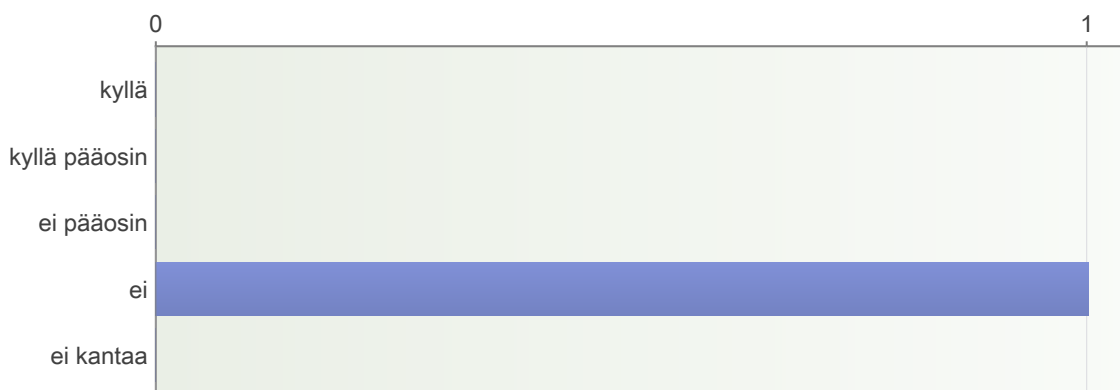

8. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

9. 4. Jos asiakkaalla on laaja-alaisia palveluntarpeita, toteutuuko lakiluonnoksen perusteella asiakkaan mahdollisuus saada tarpeen mukaisella tavalla yhteen sovitettuja palveluja?

Vastaajien määrä: 1

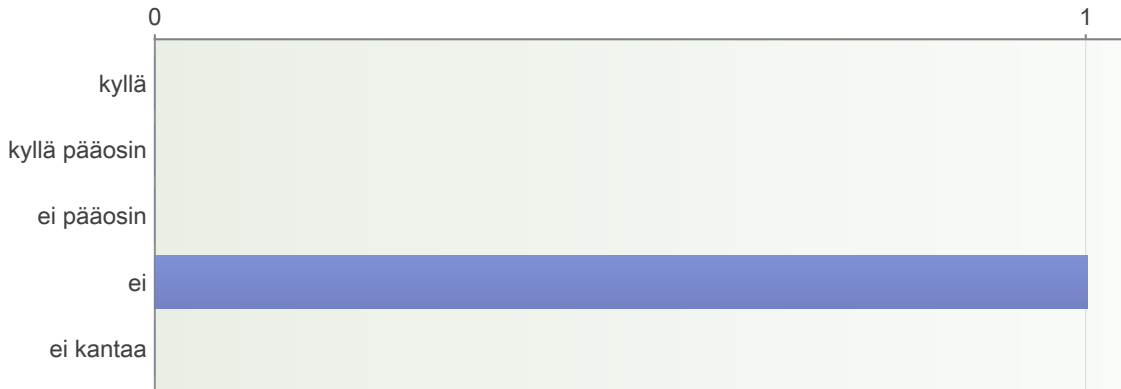

10. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

11. 5. Turvaako lakiluonnos palvelujen horisontaalisen ja vertikaalisen integraation?

Vastaajien määrä: 1

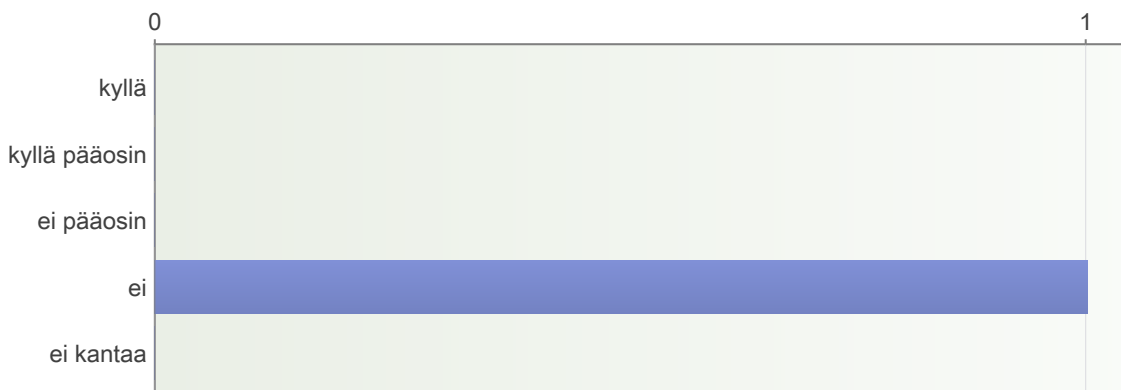

12. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

13. 6. Antaako esitys maakunnille riittävät edellytykset järjestämisvastuun toteuttamiseen?

Vastaajien määrä: 1

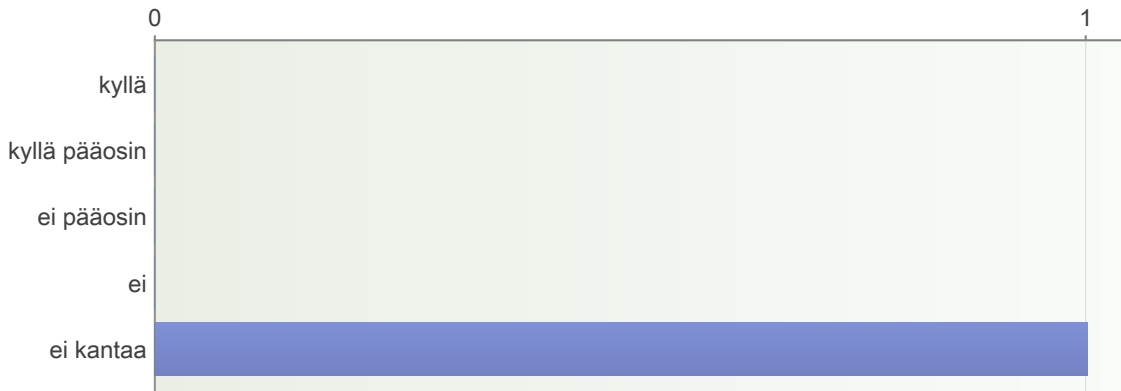

14. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

15. 7. Edistääkö lakiluonnos toimintatapojen muutosta ja uusien palveluinnovaatioiden käyttöönottoa?

Vastaajien määrä: 1

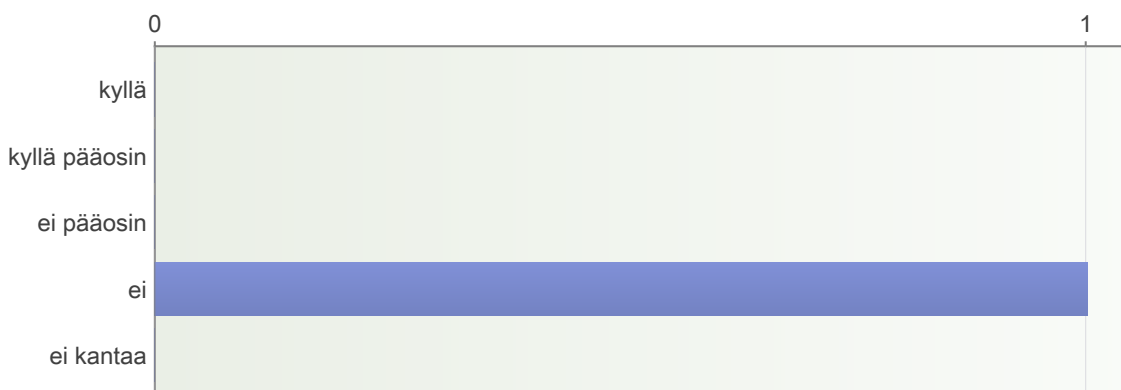

16. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

17. 8. Antaako valinnanvapauslakiluonnos yhdessä muun maakunta- ja sote-uudistuksen kanssa riittävät edellytykset saavuttaa 3 miljardin euron kustannusten kasvun hillinnän tavoite?

Vastaajien määrä: 1

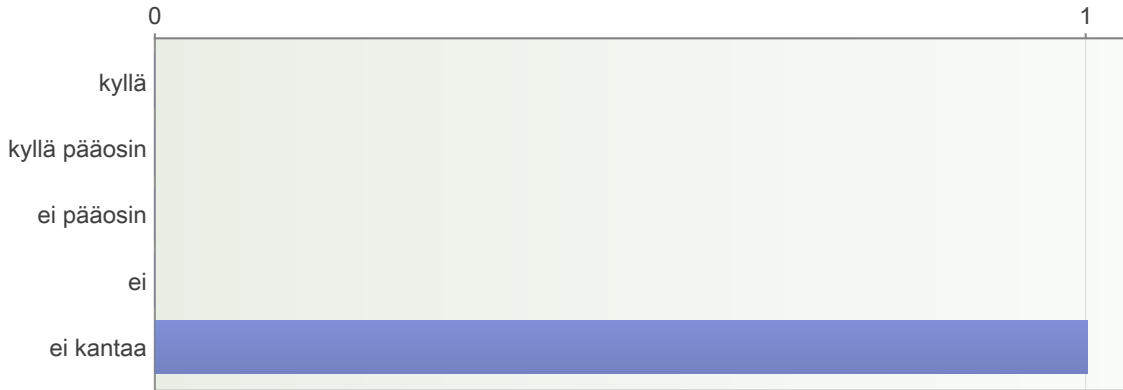

18. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

19. 9. Sosiaali- ja terveydenhuollon valinnanvapauslakiluonnoksen 3 luvussa säädettäisiin asiakkaan suoran valinnan sosiaali- ja terveystalvveluista. 9a. Turvaavatko maakunnan liikelaitoksen suoran valinnan palvelujen tuotantoa koskevat säännökset (mm. 16 §) palvelujen yhdenvertaisen saatavuuden kaikissa olosuhteissa?

Vastaajien määrä: 1

20. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

21. 9b. Onko lakiluonnoksen 18 §:ssä säädetty sote-keskuksen lakisääteinen palveluvalikoima sisällöltään ja laajuudeltaan tarkoituksenmukainen?

Ei vastauksia.

22. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

23. 9c. Onko lakiluonnoksen 18 §:ssä säädetty suunhoidon yksikköjen lakisääteinen palveluvalikoima sisällöltään ja laajuudeltaan tarkoituksenmukainen?

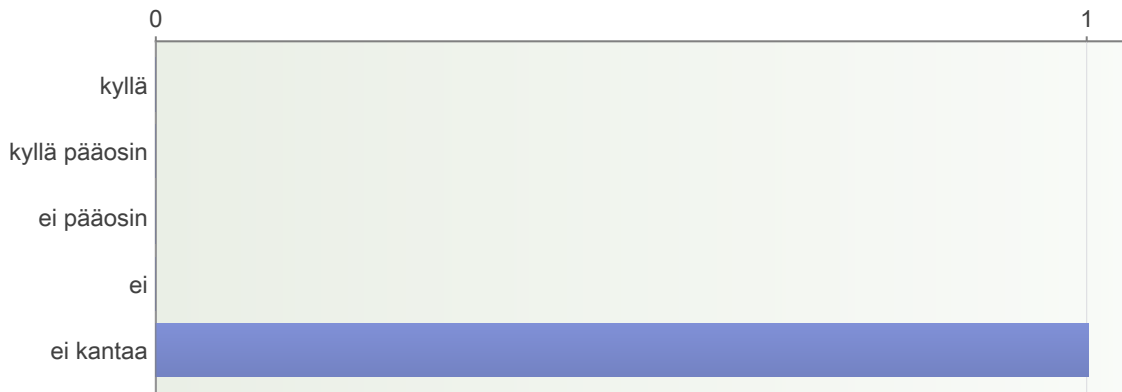
Ei vastauksia.

24. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

25. 9d. Onko lakiluonnoksen 18 § sote-keskuksen suoran valinnan palveluista riittävän selkeä siltä osin, mitkä palvelut kuuluvat suoran valinnan palvelujen piiriin ja mitkä kuuluvat maakunnan liikelaitoksen tuottamiin muihin kuin suoran valinnan palveluihin?

Vastaajien määrä: 1

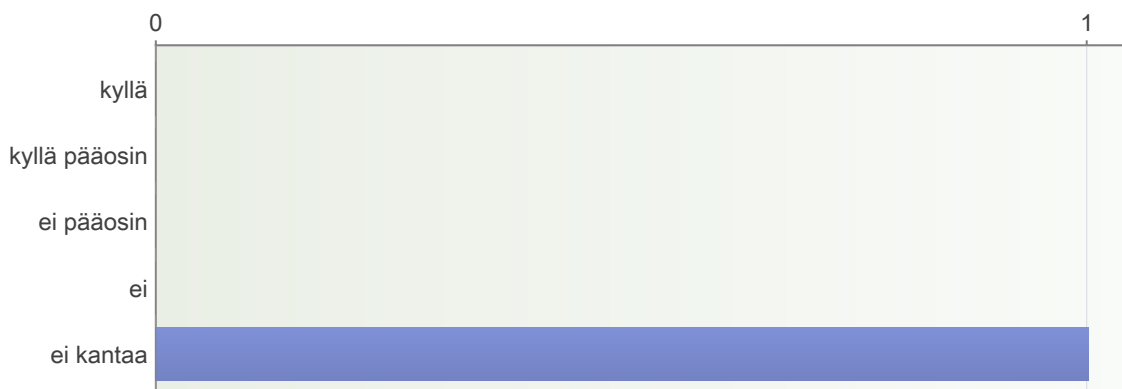

26. Jos ei, niin miten olisi tarkoituksenmukaista määritellä ne perusteet, joilla määritellään tarkemmin sote-keskuksissa tuotettavat palvelut?

Ei vastauksia.

27. 9e. Onko lakiluonnoksen 18 § suunhoidon suoran valinnan palveluista riittävän selkeä siltä osin, mitkä palvelut kuuluvat suoran valinnan palvelujen piiriin ja mitkä kuuluvat maakunnan liikelaitoksen tuottamiin muihin kuin suoran valinnan palveluihin?

Vastaajien määrä: 1

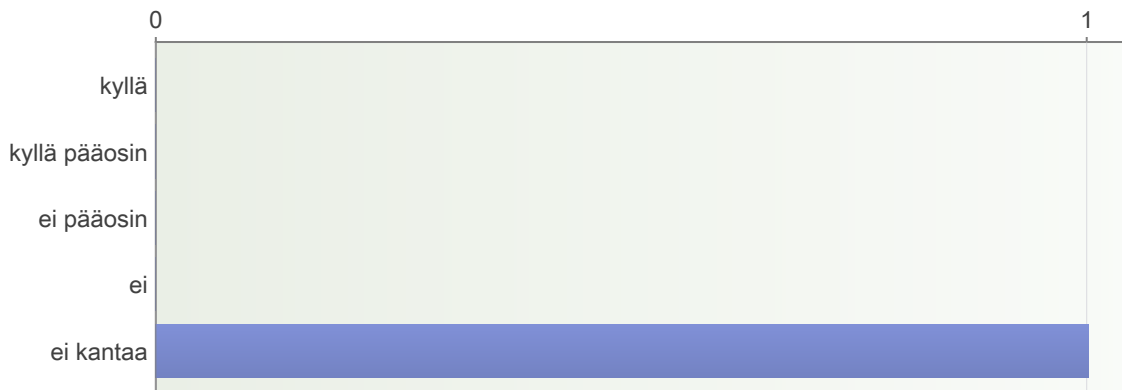

28. Jos ei, niin miten olisi tarkoituksenmukaista määritellä ne perusteet, joilla määritellään tarkemmin suunhoidon yksiköissä tuotettavat palvelut?

Ei vastauksia.

29. 9f. Ovatko säännökset (mm. 18 § ja 37 §) sosiaalihuollon osalta tarkoituksenmukaisia ja riittäviä?

Vastaajien määrä: 1

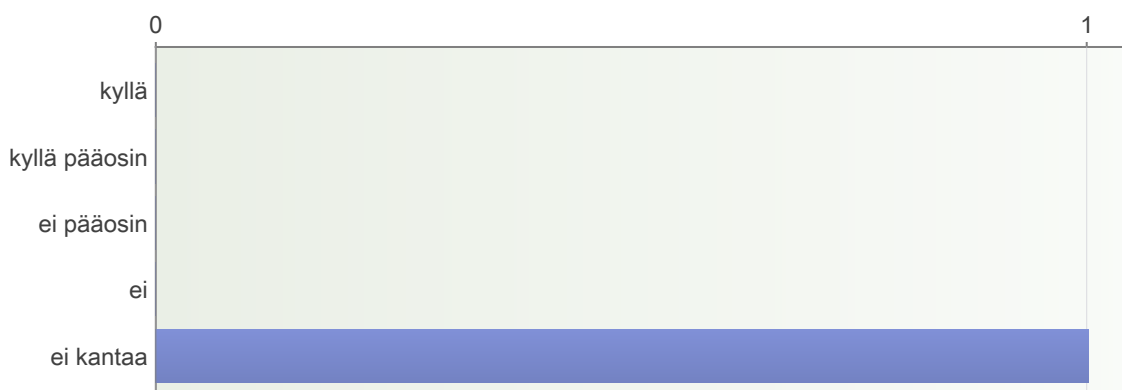

30. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

31. 10. Lakiluonnoksen 4 luvussa säädettäisiin asiakkaan mahdollisuuksista valita maakunnan liikelaitos. 10a. Antaako lakiluonnoksen 21 § asiakkaalle tarkoituksenmukaiset mahdollisuudet valita liikelaitos?

Vastaajien määrä: 1

32. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

33. 10b. Entä antaako lakiluonnoksen 22 ja 23 § asiakkaalle tarkoituksenmukaiset mahdollisuudet valita liikelaitoksen palveluyksikkö/yksiköt?

Vastaajien määrä: 1

34. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

35. 11. Lakiluonnoksen 5 luvussa säädettäisiin asiakassetelin käytöstä asiakkaan valinnanvapauden lisäämisessä. 11a. Onko lakiluonnoksen 24 §:ssä säädetty asiakasseteli sisällöltään ja laajuudeltaan tarkoituksenmukainen?

Ei vastauksia.

36. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

37. 11b. Onko maakunnan liikelaitoksella 24 §:n 2 ja 3 momentissa säädettyjen rajausten perusteella edellytykset turvata riittävät palvelut kustannustehokkaalla tavalla?

Vastaajien määrä: 1

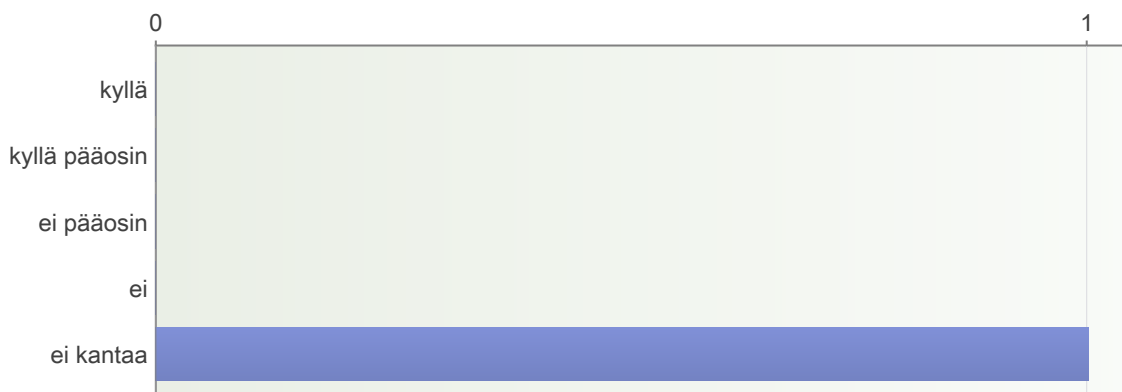

38. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

39. 11c. Onko lakiluonnoksen 24 §:n sääntely riittävä erikoissairaanhoidon valtakunnallisen ja alueellisen palvelujärjestelmän turvaamisen näkökulmasta?

Vastaajien määrä: 1

40. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

41. 11d. Ovatko asiakasseteliä koskevat säännökset asiakkaan aseman ja oikeuksien näkökulmasta tarkoituksenmukaisia?

Vastaajien määrä: 1

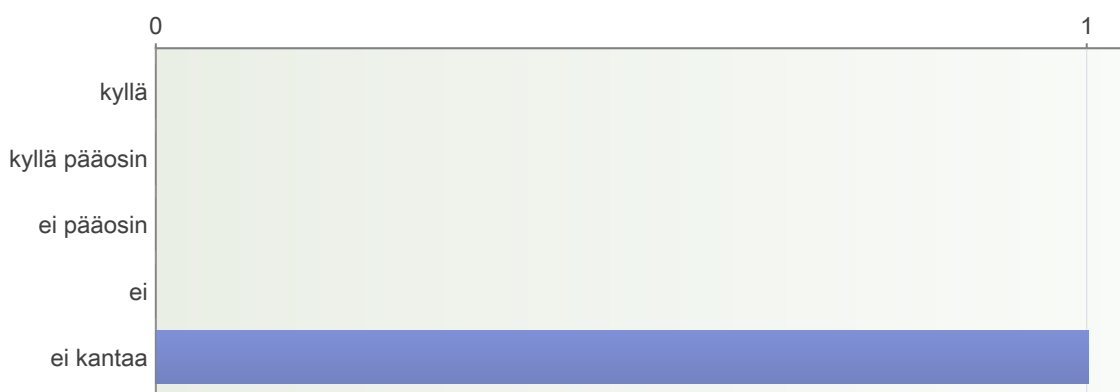

42. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

43. 11e. Turvaako asiakassetelijärjestelmä maakunnalle riittävät ohjaus- ja vaikutusmahdollisuudet järjestämisvastuun toteuttamisen näkökulmasta?

Vastaajien määrä: 1

44. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

45. 12. Lakiluonnoksen 6 luvussa säädettäisiin henkilökohtaisen budjetin käytöstä asiakkaan valinnanvapauden lisäämisessä. Mahdollistavatko säännökset asiakkaalle riittävät mahdollisuudet vaikuttaa tarvitsemiensa palvelujen toteutukseen?

Vastaajien määrä: 1

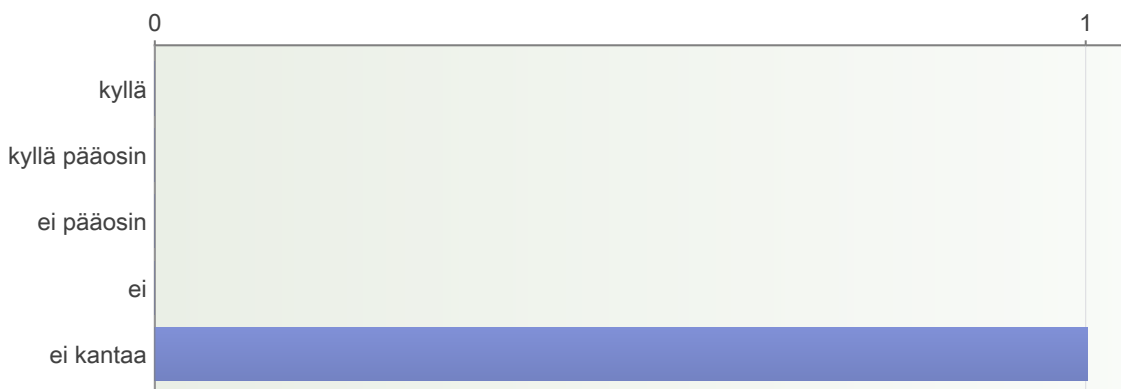

46. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

47. 13. Lakiluonnoksen 7 luvussa säädettäisiin asiakkaan neuvonnasta ja ohjauksesta sekä palvelutarpeen arvioinnista. Lisäksi lakiluonnoksen 5 §:ssä säädettäisiin asiakkaalle tehtävästä yhdestä asiakassuunnitelmasta. Turvaavatko säännökset riittävän hyvin asiakkaan oikeudet sekä palvelujen toteuttamisen asiakkaan tarpeita vastaavasti?

Vastaajien määrä: 1

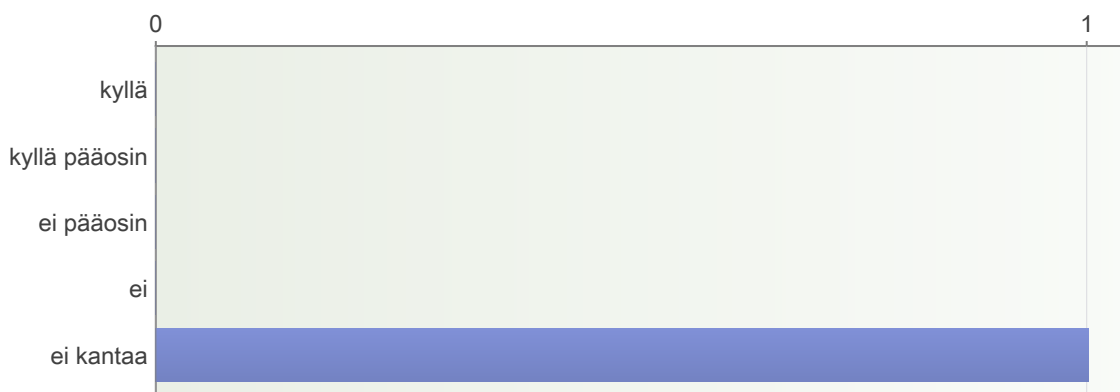

48. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

49. 14. Lakiluonnoksen 8 luvussa säädettäisiin palveluntuottajien hyväksymis- ja sopimusmenettelyistä. 14a. Ovatko säännökset hyväksymismenettelyistä lakiluonnoksen tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisia?

Vastaajien määrä: 1

50. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

51. 14b. Varmistaako hallintopäätöstä ja ehtojen asettamista koskeva sääntely (42 §) riittävät mahdollisuudet maakunnan järjestämisvastuun toteuttamiseen.

Vastaajien määrä: 1

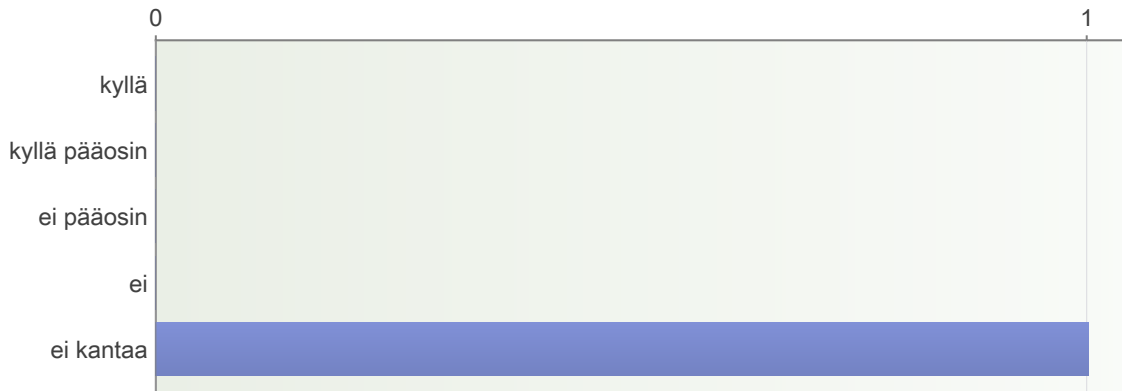

52. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

53. 14c. Ovatko säännökset sopimusmenettelyistä lakiluonnoksen tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisia?

Vastaajien määrä: 1

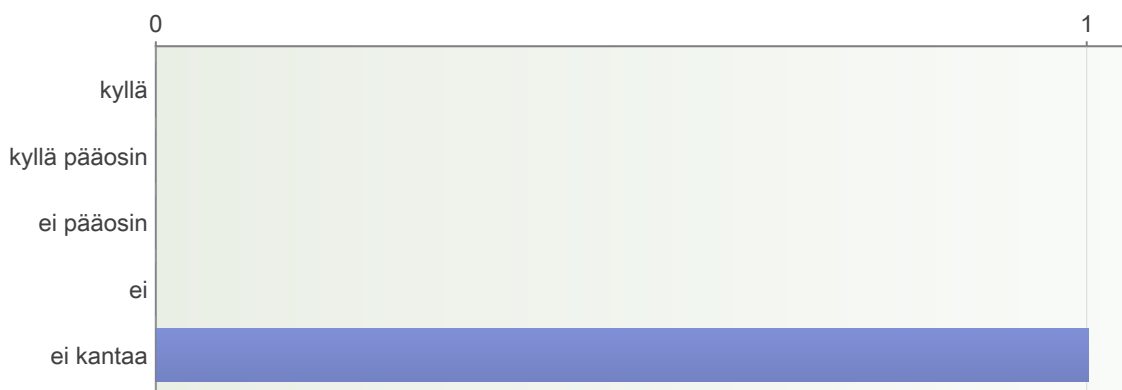

54. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

55. 15. Lakiluonnoksen 9 luvussa säädettäisiin palvelujen tuottamisesta ja palveluntuottajien velvoitteista. Ovatko säännökset lakiluonnoksen tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisia?

Vastaajien määrä: 1

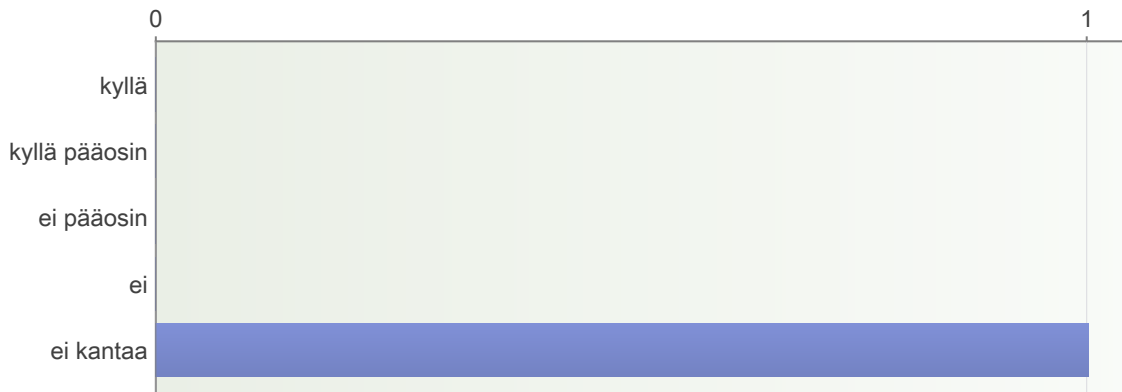
56. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

57. 16. Lakiluonnoksen 10 luvussa säädettäisiin palveluntuottajalle suoritettavista korvauksista.

16a. Ottavatko sote-keskuksen kiinteän maksun osuus ja sen määräytymistä koskevat tekijät riittävästi huomioon asiakkaiden erilaiset palvelutarpeet ja niiden aiheuttamat kustannukset?

Vastaajien määrä: 1

58. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

59. 16b. Ovatko säännökset muista korvauksista uudistuksen tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisia?

Vastaajien määrä: 1

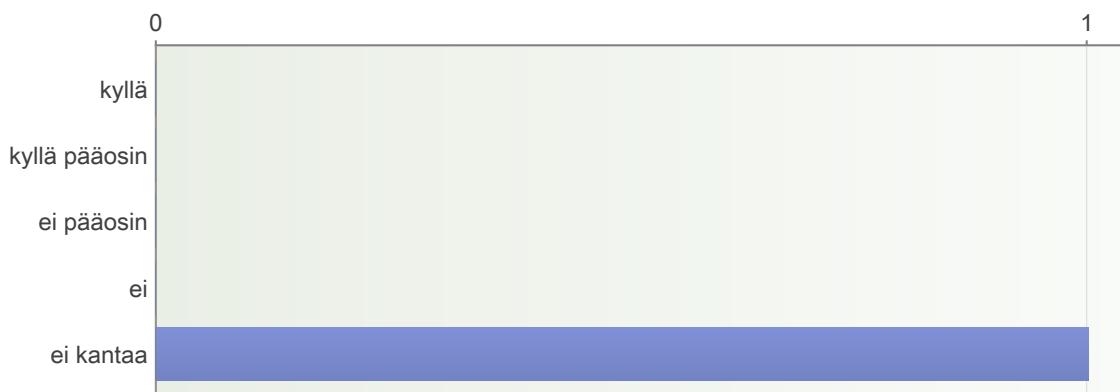

60. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

61. 16c. Turvaavatko säännökset maakunnan liikelaitoksen sote-keskukselle ja yksityisen tuottajan sote-keskukselle yhdenvertaiset toimintaedellytykset?

Vastaajien määrä: 1

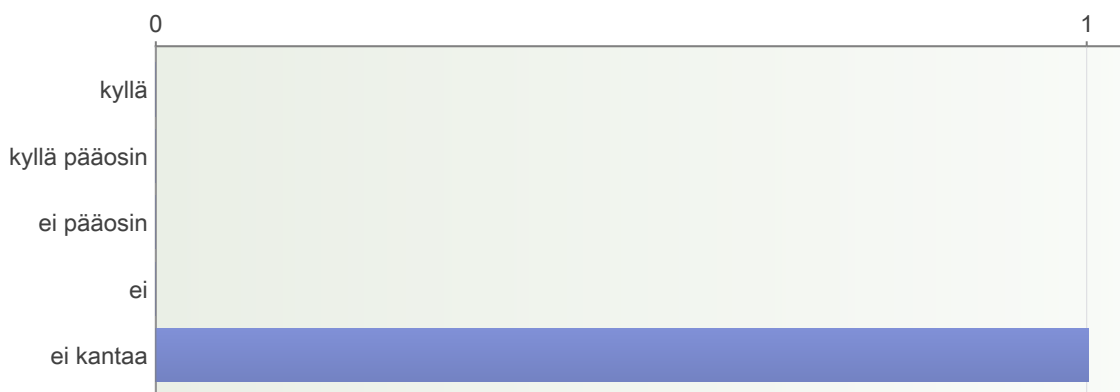

62. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

63. 17. Lakiluonnoksen 12 luvussa säädettäisiin lain voimaantulosta. 17a. Turvaavatko 85 §:n mukaiset asiakasseteliä koskevat siirtymäsäännökset palvelujen saatavuuden siirtymävaiheessa?

Vastaajien määrä: 1

64. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

65. 17b. Turvaavatko 86 ja 88 §:n mukaiset sote-keskusta koskevat siirtymäsäännökset palvelujen saatavuuden siirtymävaiheessa?

Vastaajien määrä: 1

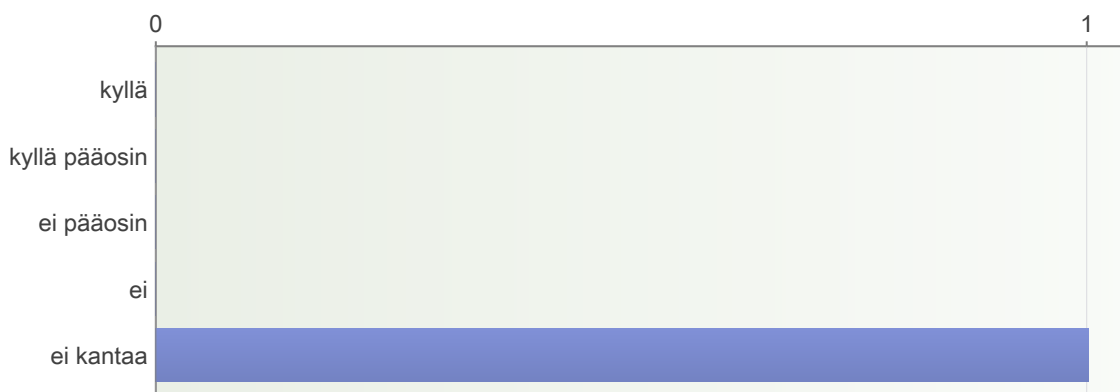

66. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

67. 17c. Turvaavatko 87 ja 89 §:n mukaiset suunhoidon yksiköitä koskevat siirtymäsäännökset palvelujen saatavuuden siirtymävaiheessa?

Vastaajien määrä: 1

68. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

69. 17d. Turvaako esitys sosiaali- ja terveystalouden yksityisten tuottajien toimintaedellytykset?

Vastaajien määrä: 1

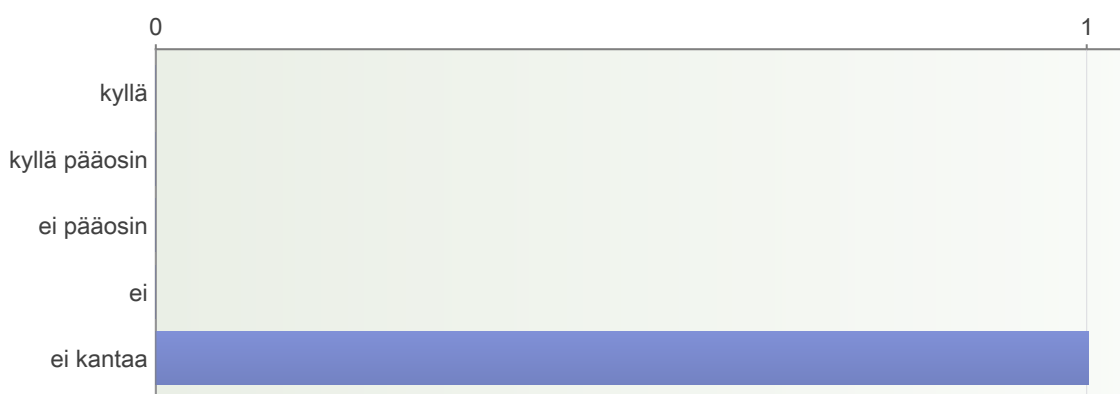

70. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

71. 17e. Antaako esitys riittävät edellytykset pienten toimijoiden toimimiseen sosiaali- ja terveydenhuollon palveluntuottajina?

Vastaajien määrä: 1

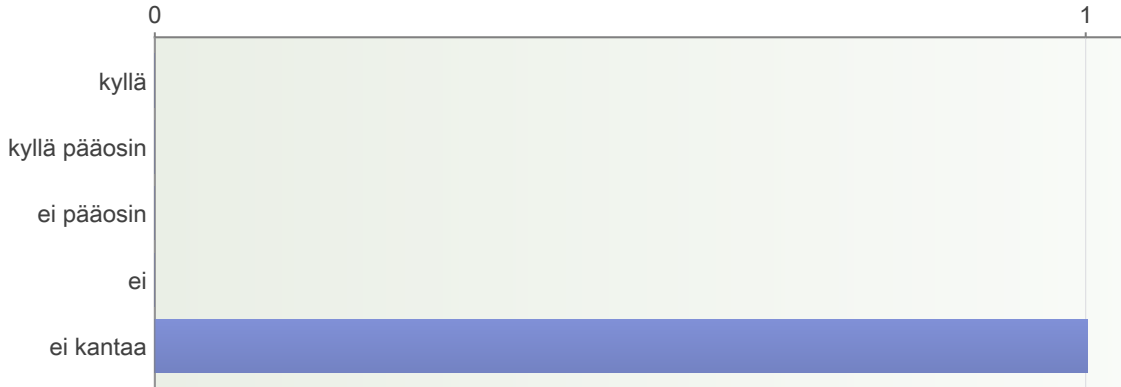

72. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

73. 18. Onko uudistuksen vaikutukset arvioitu näkemyksenne mukaan oikein ja riittävästi?

Vastaajien määrä: 1

74. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

75. 19. Miten arvioisitte uudistuksen vaikuttavan oman organisaationne tai jäsenorganisaatioidenne asemaan?

Ei vastauksia.

76. 20. Muut vapaamuotoiset huomiot hallituksen esitysluonnoksesta.

Vastaajien määrä: 1

- Yhdenvertaisuusvaltuutetun lausunto hallituksen esitysluonnoksesta laiksi asiakkaan valinnanvapaudesta sosiaali- ja terveydenhuollossa

Yhdenvertaisuusvaltuutettu kiittää mahdollisuudesta lausua pyydettyssä asiassa.

Yleistä

Yhdenvertaisuusvaltuutetun näkemyksen mukaan sosiaali- ja terveydenhuollon kokonaisuudistuksen keskiössä tulisi olla palvelua käyttävät asiakkaat, asiakkaiden eheät palvelupolut sekä sosiaali- ja terveydenhuollon integraatio. Sen lisäksi, että keskivertoasiakkaalle luodaan mahdollisuuksia tehdä valintoja ja saada laadukkaita sosiaali- ja terveydenhuollon palveluita, on varmistettava, että haavoittuvassa asemassa olevien asiakkaiden ja potilaiden asema turvataan. Uudistuksessa on pidettävä huolta, että paljon palveluita tarvitsevien, monisairaiden, ikääntyneiden, eri tavoin vammaisten henkilöiden, kielivähemmistöihin tai muihin vähemmistöihin kuuluvien asiakkaiden mahdollisuudet valita palveluntarjoaja toteutuu, mutta ennen kaikkea on turvattava heille laadukas ja eheä sosiaali- ja terveydenhuolto-palveluiden kokonaisuus.

Terveys- ja hyvinvointierojen kaventamista tukee se, että on olemassa yksi selkeä taho, jolla on vastuu asiakkaan palvelukokonaisuudesta. Luonnosesityksen monituottajamalli ei ole yhdenvertaisuusvaltuutetun

arvion mukaan omiaan tukemaan tätä ajatusta. On varsin epäselvää, miten maakunta pystyisi käytännössä pitämään huolta siitä kaikesta, mitä sen vastuulle on esitysluonnoksessa kaavailtu.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu pitää valinnanvapauslakia yksilön kannalta keskeisenä lakina ja pitää näin ollen tärkeänä, että kyseinen laki kirjoitettaisiin helposti ymmärrettävään muotoon. Valitettavasti esitysluonnos lain sisäisine ja ulkoisine pykäläviittauksineen vaikuttaa varsin hankalalta. Ymmärrettävä laki on tärkeää niin maakunnan kuin sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten kannalta, mutta myös valintoja tekevien asiakkaiden kannalta. Ymmärrettävyyden vaatimus korostuu, kun on kysymys syrjinnälle alttiina olevista asiakkaista.

Sosiaali- ja terveydenhuollon
palvelut laitoshoidon aikana
(13 § ja 14 §)

Yhdenvertaisuusvaltuutettu katsoo, ettei laitoshoidossa olevan henkilön oikeutta valita sosiaali- ja terveydenhuollon palveluntuottaja voida kokonaan sulkea pois laitoshoidon ajalta. On syytä tarkastella, onko ajateltu keino (eli poissulkeminen) yhdenvertaisuuslain 13 §:n tarkoittamalla tavalla kokonaisuudessaan asianmukainen ja tarpeellinen esimerkiksi pitkäkestoisesti laitoshoidossa olevan henkilön kannalta. Yhdenvertaisuuslain 13 §:n mukaan:

Syrjintä on välillistä, jos näennäisesti yhdenvertainen sääntö, peruste tai käytäntö saattaa jonkun muita epäedullisempaan asemaan henkilöön liittyvän syyn perusteella, paitsi jos säännöllä, perusteella tai käytännöllä on hyväksyttävä tavoite ja tavoitteen saavuttamiseksi käytetyt keinot ovat asianmukaisia ja tarpeellisia.

Sosiaali- ja terveystieteiden
ja suunhoidon yksikön erikoistuminen
ja lisäpalvelut (19 §)

Esitysluonnoksen 19 §:n mukaan sosiaali- ja terveystieteiden yksikössä voidaan erikoistua tuottamaan 18 §:ssä tarkoitettuja palveluja erityisesti tietyille asiakasryhmälle tai tietyille asiakasryhmille. Yhdenvertaisuusvaltuutettu katsoo, että asianomaisen säännösehdotuksen tarpeellisuutta tulisi arvioida yhdenvertaisuuslain ja perustuslain vaatimuksia vasten. Vähintään tulisi määritellä, mitä tässä kohdin tarkoitetaan asiakasryhmillä. Perusoikeusudistusta koskevan hallituksen esityksen (HE 309/1993 vp) mukaan syrjintäsäännös koskee myös pelkkää erilliskohtelua (segregaatiota): "Siten yhtäläistenkin palvelujen tarjoaminen erikseen eri väestöryhmille syrjintäkieliossa mainitun perusteen mukaisesti olisi kiellettyä, jollei sitä voitaisi jonkin hyväksyttävän syyn perusteella pitää määrätystä tilanteesta oikeutettuna". Edellä todettu ei poista luonnollisestikaan sitä mahdollisuutta, että sosiaali- ja terveystieteiden yksikkö erikoistuisi esimerkiksi ostopalvelun kautta, joihinkin tiettyihin sosiaali- tai terveydenhuollon palveluihin ja tulisi tätä kautta hankkineeksi erityistietämystä tietyistä asiakasryhmistä.

Asiakassetelipalvelut
(24 §)

Esitysluonnoksen asiakasasetteleitä koskeva 24 § on vaikeaselkoinen ja tulkinnanvarainen. Yhdenvertaisuusvaltuutettu on huolissaan siitä, että vaikeaselkoinen laki saattaa johtaa ylimääriin hallinnollisiin kustannuksiin. Säästötavoite huomioon ottaen sosiaali- ja terveystieteiden palveluihin suunnatun rahoituksen tulisi kohdentua parhaimmalla mahdollisella tavalla suoraan perustuslain 19 §:n palveluiden turvaamiseen.

Henkilökohtainen budjetin
hallinnointi (31 §)

Yhdenvertaisuusvaltuutettu kannattaa henkilökohtaista budjettia, mutta näkee uuteen palveluun voivan liittyä myös riskejä. Valtuutettu katsoo, että asiakkaalle tulee säätää ehdoton oikeus irtisanoa henkilökohtainen budjetti ja maakunnan liikelaitokselle velvollisuus viivytyksettä järjestää asiakkaan palvelut muulla tavoin. Senkaltaista tilannetta ei saa syntyä, että asiakas jätettäisiin budjetin varaan, vaikka hän ei sen avulla pystyisikään hankkimaan tarvittavia tai laadukkaita palveluita.

Suoran valinnan palveluntuottajia koskevat vaatimukset (39 §)

Yhdenvertaisuusvaltuutettu katsoo, että yksityisiltä palveluntarjoajilta on vaadittava laintasoisesti esitysluonnoksessa esitettyjen seikkojen lisäksi ainakin seuraavia tekijöitä, jotta ne voitaisiin hyväksyä julkisen sosiaali- ja terveydenhuollon piiriin:

1. Palveluntarjoajien tilojen, välineiden sekä sähköisten palveluiden on oltava esteettömiä ja saavutettavia vammaisille ja ikääntyneille asiakkaille. Tämä tarkoittaa muun ohella sitä, että tilojen ja sähköisten palveluiden esteettömyyskartoitukset on tehtävä siihen pätevöityneiden henkilöiden toimesta, ja puutteet korjattava ennen palveluntuottajien hyväksymistä (ks. av. 1).
2. Palveluntarjoajilla on oltava valmius järjestää kansalliskieltä käyttävälle asiakkaalle tulkkausta, mikäli palvelua järjestetään yksikielisessä kunnassa, jonka kieli on eri kuin asiakkaan kieli. Lisäksi palveluntarjoajan tulee tarjota maakunnan kielestä riippumatta myös viittomakielen tulkkausta sekä tulkkausta asiakaan käyttämän kommunikaatiomenetelmän osalta ja turvata saamen kieltä käyttävien henkilöiden oikeudet saamen kielilaisilla tarkoitetulla tavalla. On tärkeää ymmärtää, että yksityisen palveluntarjoajan tuottaessa perustuslain 19 §:ssä tarkoitettuja palveluja kohdistuu yksityiseen palveluntarjoajaan viranomaisia koskevan hallintolainsäädännön lisäksi kaikki ne vaatimukset, jotka ovat johdettavissa Suomea sitovista kansainvälisistä ihmisoikeussopimuksista.
3. Yhdenvertaisuusvaltuutettu katsoo, että yhdenvertaisuuslain 5 §:n viranomaisen velvollisuus edistää yhdenvertaisuutta tulee ulottaa koskemaan yksityisiä toimijoita niiden järjestäessä julkisen sosiaali- ja terveydenhuollon piiriin kuuluvia palveluita riippumatta palveluntarjoajan koosta (vrt. yhdenvertaisuuslaki 5.2 §). Olisi kestävä ajatus, että jatkossa osa SOTE-keskuksista olisi yhdenvertaisuuden edistämisen- ja suunnitteluvuorokauden ulkopuolella. Ylipäätään on varmistettava, että julkista hallintotehtävää hoitava yksityinen toimija ottaa huomioon toimintansa yhdenvertaisuus-vaikutukset eri asiakasryhmien osalta ja edistää toiminnassaan yhdenvertaisuutta.

Suoran valinnan palvelujen kieli (40.2 §)

Esitysluonnoksen mukaan maakunta voisi hakemuksesta myöntää yksityiselle suoran valinnan palveluntuottajalle poikkeusluvan velvollisuudesta tuottaa kaksikielisessä kunnassa palveluja molemmilla kansalliskielillä. Yhdenvertaisuusvaltuutettu ei pidä ehdotusta hyväksyttävänä tai mahdollisena perustuslain, kielilain eikä yhdenvertaisuuslain kannalta. Valtuutettu painottaa, että valinnanvapauden tulee kohdistua yhtäläisellä tavalla niin suomen- kuin ruotsinkielisiin asiakkaisiin.

Edelleen yhdenvertaisuusvaltuutettu katsoo, että asiakkaalla tulee olla oikeus kaksikielisessä kunnassa käyttää omaa kansalliskieltään suoran valinnan palveluiden lisäksi yhtä hyvin asiakassetelin kuin henkilökohtaisen budjetin perusteella annettavissa niissä palveluissa, joissa on kysymys perustuslain 19 §:ssä tarkoitetuista sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista.

Valinnanvapauden

tiedonhallintopalvelut
(77 §)

Yhdenvertaisuusvaltuutettu painottaa, että sähköisten palveluiden on oltava kaikkien käytettävissä. Näin ollen esitysluonnoksen 77 §:ssä tarkoitettujen tiedonhallintopalveluiden saavutettavuus on varmistettava vammaisten ja ikääntyneiden asiakkaiden kannalta. Vrt. yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan ratkaisu (dnro 152/2016, 20.4.2017), jossa lautakunta katsoi kaupungin matkapalvelukeskuksen syrjineen hakijaa välillisesti hänen näkövammansa perusteella, kun sosiaalihoitolain ja vammaispalvelulain mukaisten kuljetusten käyttäjille tarkoitettu ohje ei ollut luettavissa matkapalvelukeskuksen internet-sivuilta ruudunlukuohjelmalla.

Vaikutusarviointi
3.11.2017

Valinnanvapauslainsäädännön lähtökohtana tulisi olla asiakas ja hänen mahdollisuutensa saada parasta mahdollista palvelua. Hallituksen esitysluonnokseen sisältyy vaikutusarviointiosio, jossa käsitellään vain vähäisissä määrin sitä, mitä vaikutuksia lakiehdotuksella tulisi olemaan ominaisuuksiensa vuoksi haavoittuvassa asemassa oleville asiakkaille. Silloinkin kun tätä arviointia on tehty, ei ole syvällisesti pureuduttu analysoimaan, mihin monituottajamalli voi johtaa asiakkaan ja hänen hoitopolkunsa kannalta.

Vaikutusarvioinnin mukaan (s. 29): ”Eri väestöryhmien välisen yhdenvertaisuuden toteutumisen kannalta ratkaisevia ovat yksityisten palveluntuottajien hyväksymisehdot, palveluntuottajille maksettavien korvausten periaatteet sekä asiakkaiden listautumista koskevat käytännöt. Näillä tavoin maakunta voi varmistaa, että palveluntuottajille ei synny kannustinta pyrkiä valikoimaan asiakkaitaan ja että palveluntuottajien välille ei siten synny epätarkoituksenmukaisia asiakasrakenteiden eroja. Näistä mahdollisuuksista on säännökset lakiesityksessä, mutta niiden käytännön vaikutus riippuu maakuntien käytännön päätöksistä.”

Yhdenvertaisuusvaltuutettu pitää edellä mainitun viittauksen sisältöä huolestuttavana ja katsoo, että jatkovalmistelussa on ratkaistava se, miten eri väestöryhmien yhdenvertaisuus turvataan laintasoisesti.

Suhde perustuslakiin ja
sääntämisyjärjestys
3.11.2017

Perustuslakia ja sääntämisyjärjestystä koskevassa osassa todetaan seuraavaa (s. 4):

”Arvioitaessa ehdotettua sääntelykokonaisuutta yhdenvertaisuuden kannalta, on olennaista se, että perustuslain 19 §:n 1 momentissa tunnustettuja oikeuksia turvaavia ja 3 momentissa tarkoitettuja palveluja tulee olla saatavilla yhdenvertaisesti eri henkilöille ja henkilöryhmille maan ja maakuntien eri osissa ja että ketään ei tässä suhteessa aseteta perusteettomasti erilaiseen asemaan. Kuten yllä on jo tarkasteltu, esitykseen sisältyvässä mallissa maakunnan oma palveluntuotanto muodostaa sosiaali- ja terveystalouden palvelurakenteen perustan, jolla maakunta viime kädessä varmistaa, että eri ryhmien tarvitsemia palveluja on saatavilla maakunnan eri osissa perustuslain ja muun lainsäädännön edellyttämällä tavalla”.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu painottaa, ettei yhdenvertaisuuden toteutumista esitetynkaltaisessa monituottajamallissa voida jättää maakunnan palveluiden varaan. Mallissahan on kysymys juuri siitä, että merkittävä osa julkisista sosiaali- ja terveystalouden palveluista on jatkossa tosiasiassa tarkoitettu saadaan muilta toimijoilta kuin maakunnalta. Maakunnille ollaan tosin sanoen asettamassa suuria vaatimuksia toteuttaa haavoittuvassa asemassa olevien asiakkaiden yhdenvertaiset sosiaali- ja terveydenhuollonpalvelut, kun samalla sen on kyettävä organisoimaan, rahoittamaan ja valvomaan yksityisten toimintaa.

Perustuslakia ja sääntämisyjärjestystä koskevan osion osalta yhdenvertaisuusvaltuutettu pyytää kiinnittämään

huomioita myös palvelujen rahoitusta koskevaan lukuun, jonka mukaan (s. 14–15):

”Ehdotettu valinnanvapauslaki ei sisällä säännöksiä maakunnan mahdollisuudesta saada lisärahoitusta, jos suoran valinnan palvelujen tuottaminen osoittautuu olennaisesti kalliimmaksi alueilla, joilla vallitsee markkinapuute tai jotka muutoin ovat markkinoiden kannalta epätoivottuja. Tilanne saattaa muodostua maakunnan rahoituksen osalta epätasapainoiseksi myös, jos sopimusehtojen sekä rahoitusratkaisujen kannusteet eivät toimi oikein ja maakunnan liikelaitoksen vastuulle jää suhteellisesti selkeästi enemmän monia palveluja tarvitsevia kalliita kustannuksia aiheuttavia potilaita.

Lähtökohtaisesti maakunnan on katettava tarvittava lisärahoitus valtiolta saamastaan kokonaisrahoituksesta. Siten markkinatilanteista johtuvat erot tai kannustinmekanismien toimimattomuus saattavat asettaa maakunnat keskenään erilaiseen asemaan suhteessa niiden saamaan rahoitukseen. Eduskunnassa käsitellyssä olevan rahoituslain mukaisen valtion rahoituksen perustana ei oteta huomioon markkinatilanteesta tai muista valinnanvapausjärjestelmästä johtuvia tekijöitä. Maakunnat joutuvat siten rahoittamaan suhteellisesti suuremman osuuden suoran valinnan palvelutuotannosta ainakin ensivaiheessa liikelaitoksen rahoituksen kustannuksella. Lisärahoitusta ne voivat saada valtiolta, jos järjestämislain 30 §:n tarkoittamassa vuosittaisessa arviointimenettelyssä voidaan osoittaa rahoituslain 7 tai 8 §:n mukaisten edellytysten olevan olemassa. Valtiolla on kyseisten säännösten mukaan harkintavaltaa.

Jos edellä kuvattuja lisäkustannuksia ei saada katettua toiminnan tehostamisella, tarvitaan maakunnille lisärahoitusta, jotta PL 19 §:n tarkoittamat palvelut saadaan turvattua”.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu pyytää kiinnittämään erityistä huomiota edellä viitattuun osioon ja arvioimaan, täyttyykö perustuslain 124 §:n vaatimus tarkoituksenmukaisuudesta suhteessa edellä kuvattuun riskiin, että maakunta ei saisi lisärahoitusta niihin palveluihin, joilla sen tulisi viime kädessä turvata asiakkaiden yhdenvertaisuus.

Lopuksi todettakoon, ettei perustuslakia ja säätämisyjärjestystä koskevassa osioissa tehtyä kokonaisarvioita uudistuksen vaikutuksista ja valtiosääntö-oikeudellisten edellytysten täytymisestä voida esitysluonnoksessa tehdyin tavoin pätevästi tehdä nojautumalla esitysluonnoksen vaikutusarviointiin, koska vaikutusarvioinnissa ei ole syvällisesti analysoitu sitä, mitä vaikutuksia ehdotetulla mallilla tulisi olemaan eri asiakkaille.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu Kirsi Pimiä

Ylitarkastaja Pamela Sarasmo

Alaviite 1:

Ks. YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen täytäntöönpanoa valvovan komitean yleiskommentti nro 2 (2014), k. 13: Vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen 9 artiklassa määrätään, että ”jotta vammaiset henkilöt voisivat elää itsenäisesti ja osallistua täysimääräisesti kaikilla elämänalueilla, sopimuspuolet toteuttavat asianmukaiset toimet varmistaakseen vammaisille henkilöille muiden kanssa yhdenvertaisen pääsyn fyysiseen ympäristöön, kuljetukseen, tiedottamiseen ja viestintään, muun muassa tieto- ja viestintäteknologiaan ja -järjestelmiin sekä muihin yleisölle avoimiin tai tarjottaviin järjestelyihin ja palveluihin sekä kaupunki- että maaseutualueilla”. On tärkeää, että esteettömyyttä ja saavutettavuutta tarkastellaan kaikessa monimutkaisuudessaan niin fyysisen ympäristön, kuljetuksen, tiedotuksen ja viestinnän kuin palvelujenkin osalta. Keskiössä eivät enää ole rakennusten, liikenneinfrastruktuurin, ajoneuvojen, tiedon ja viestinnän sekä palvelujen omistajien oikeushenkilöllisyys ja julkinen tai yksityinen luonne. Jos tavarat, tuotteet ja palvelut ovat yleisölle avoimia tai tarjolla, niiden on oltava kaikkien saavutettavissa riippumatta siitä, onko niiden omistaja ja/tai tarjoaja viranomainen vai yksityinen yritys. Vammaisilla henkilöillä tulisi olla yhdenvertainen pääsy kaikkiin yleisölle avoimiin tai yleisölle tarjolla oleviin tavarihin, tuotteisiin ja palveluihin niin, että varmistetaan niiden tehokas ja yhdenvertainen saavutettavuus ja kunnioitetaan vammaisten

henkilöiden ihmisarvoa. Tämä lähestymistapa perustuu syrjinnän kieltoon: pääsyn epääminen tulisi katsoa syrjinnäksi riippumatta siitä, onko siihen syyllistynyt toimija julkinen vai yksityinen.

77. 21. Yksilöidyt muutosehdotukset lakiluonnokseen.

Ei vastauksia.